

FISKALNA I MONETARNA INTEGRACIJA

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

A group of four diverse young adults are sitting around a table in a library, engaged in a study session. They are looking at a laptop and some papers. The background is filled with bookshelves. A blue semi-transparent banner is overlaid on the left side of the image, containing the title text.

FISKALNA POLITIKA EVROPSKE UNIJE

Fiskalna politika proučava stvaranje i prilagođavanje poreskog sistema koji je potreban za finansiranje neophodnog i izabranog nivoa i pravca javnih rashoda (intervencija).

Ovaj sistem treba da bude **pravedan i efikasan**.

U idealnom smislu, on treba da održava budžet u ravnoteži tokom jednog privrednog ciklusa, da se što manje meša u poslovne odluke privatnog sektora u uobičajenim situacijama i da bude u određenoj harmoniji sa osnovnim međunarodnim poreskim standardima.

Mudra fiskalna politika treba da garantuje da je vlada uključena na svim nivoima (lokalnom, regionalnom i centralnom) i da troši samo na one aktivnosti u kojima može da koristi resurse na bolji način, u odnosu na privatni sektor. Porezi treba da budu dovoljno visoki da pokriju taj trošak, ali i da se ubiraju na način koji će u najmanjoj meri uneti deformacije u ekonomiju.

Fiskalna politika ima neposredan (otvoren) uticaj na dohodak faktora, kao i na potrošnju robe i usluga. Ovo je potpuno različito od monetarne politike koja čini to isto, ali na jedan indirektan (fin) način uz pomoć finansijskih tržišta.

FISKALNI FEDERALIZAM

Harmonizacija fiskalnog sistema između država ima dva značenja:

Prvo, niži oblik fiskalne harmonizacije može da se izjednači sa saradnjom između država. Ove države razmenjuju informacije i/ili ulaze u labave sporazume u vezi sa načinima i oblicima oporezivanja.

Drugo, u širem smislu, fiskalna harmonizacija podrazumeva standardizaciju uzajamnih poreskih sistema u pogledu načina, vrsta i stopa poreza i oslobađanja od poreza

Fiskalni federalizam odnosi se na nacrt dogovorenog i optimalnog sistema saradnje, koordinacije i podele fiskalnih prava i odgovornosti između različitih nivoa lokalne, regionalne i federalne vlasti. Na nivou EU, još može da podrazumeva stvaranje nadnacionalne fiskalne vlasti (supsidijarnost).

Integracija fiskalnih politika u Ekonomskoj i monetarnoj uniji odnosi se na ulogu državnih finansija i na udeo koji ima budžet.

Ona **proučava osnovne principe, strukturu i uticaj fiskalnih (poreskih i budžetskih) sistema integrisanih zemalja.**

Integracija fiskalnih politika podrazumeva ne samo harmonizaciju nacionalnih sistema poreza i subvencija, već i takva pitanja kao što su javni rashodi, transferi (preraspodela) unutar i među državama, regionima, privrednim sektorima i pojedincima; sprečavanje cikličnih poremećaja, politiku stabilizacije i utaju poreza.

Najviši oblik fiskalne integracije između država predstavlja jedinstveni sistem poreza i subvencija, i postojanje jedinstvenog budžeta koji je u stanju da reši sva ekonomska pitanja od zajedničkog interesa.

BUDŽET EVROPSKE UNIJE

Zajedno sa zakonom i njegovom primenom, **budžet, budžetski prihod i rashod**, spadaju među najvažnije instrumente koje neka ekonomska i/ili politička organizacija može da upotrebi da bi ispunila svoju ulogu.

Budžet treba da pokrije ne samo administrativne troškove, već i da raspolaže sredstvima za intervenciju u ekonomiji. U suprotnom, uloga takve organizacije može da bude ograničena na puko davanje saveta i možda, istraživanje određenih pitanja.

Budžet većine međunarodnih organizacija pokriva samo njihove administrativne troškove. Redak izuzetak u tom pogledu je EU, koja vraća i preraspodeljuje oko 95 posto svog prihoda državama članicama

OPŠTA NAČELA BUDŽETA EVROPSKE UNIJE

- Celokupan rashod EU mora biti prikazan jednim dokumentom (**načelo jedinstva**).
- Prema načelu **periodičnosti budžeta**, budžetske operacije odnose se na datu budžetsku godinu koja se podudara sa kalendarskom godinom. Na ovaj način olakšava se kontrola rada izvršnih organa EU.
- Prema načelu **ravnoteže budžeta** prihodi i rashodi u toku jedne godine moraju biti u ravnoteži (član 268 Ugovora iz Rima) i budžet mora biti potpuno financiran iz sopstvenih sredstava (član 269). Zabranjeno je deficitarno finansiranje ili uzimanje zajmova za potrebe finansiranja mogućih deficita.
- Određeni budžetski prihod ne može se preneti ili spojiti sa određenim izdatkom (načelo **univerzalnosti (potpunosti)**).
- Konačno, **načelo specifikacije** zahteva da izdatak mora biti precizno naveden. Svaki izdatak mora imati tačnu namenu da bi se sprečila bilo kakva zabuna u vezi sa rezervisanjem budžetskih sredstava.

USVAJANJE BUDŽETA EVROPSKE UNIJE

Član 272 Ugovora iz Rima izlaže postupak usvajanja budžeta (redosled koraka i rokove) koji treba da poštuju Evropska komisija, Evropski savet i Evropski parlament. Propisani postupak za narednu budžetsku godinu počinje 1. jula, a završava se 31. decembra. U praksi, međutim, počev od 1977, ovaj postupak počinje mnogo ranije. Redosled koraka u postupku donošenja godišnjeg budžeta je sledeći:

- Evropska komisija priprema i šalje Savetu i Parlamentu *prednacrt budžeta*
- Savet sprovodi prvi pretres prednacrt budžeta i na osnovu toga, kao i nakon saglasnosti sa Parlamentom utvrđuje *nacrt budžeta*
- Zatim u Evropskom parlamentu sledi *prvi pretres nacrt budžeta*
- Nakon toga u Savetu dolazi do *drugog pretresa nacrt budžeta*
- Na karju, Evropska komisija ima pravo da predloži *amandmane na tekući budžet*
- Budžet se *usvaja* (pre Nove godine) i može da se sprovede kada ga odobri Parlament na osnovu većine članova u Parlamentu

BUDŽETSKI PRIHODI

- Do 1970. godine, budžet EU finansiran je nacionalnim doprinosima država članica. Nakon toga, EU dobila je 'sopstvena' sredstva, uključujući carinske dažbine, prelevmane na agrarne proizvode i sredstva iz osnovice poreza na dodatu vrednost u visini od 1 posto (osnovica je u 1985. godini bila povećana na 1,4 posto). Dok su carine očigledna stavka u budžetskom prihodu EU, preostali deo potiče iz državnih blagajni prema formuli koja prevazilazi moć ljudskog shvatanja.
- **Sopstvena sredstva budžeta EU predstavljaju jednokratni poreski prihod koji se dodeljuje EU.** Ona se automatski povećavaju, bez ijedne potrebe za dodatnim odlukama nacionalnih vlada. Reforme u oblasti finansija 1988. godine promenile su i proširile sopstvena finansijska sredstva EU. U ova sredstva ubrajaju se:
 - carine,
 - prelevmani na agrarne proizvode, šećer i izoglukozu,
 - sredstva iz poreza na dodatu vrednost,
 - 'četvrti izvor' i
 - razni budžetski prihodi.

MONETARNA POLITIKA EVROPSKE UNIJE

- Monetarna politika je od centralnog značaja za ukupnu ekonomsku strategiju ekonomske i monetarne unije (EMU) zbog kontrole koju ima nad novčanom masom.
- Ugovor iz Mاستrihta gotovo u celini odnosi se na EMU, zato što je **integracija monetarnih politika u EU neophodna ne samo za stabilnost deviznih kurseva i cena (i njihove transparentnosti), platnih bilansa i investicionih odluka, već i za zaštitu već ostvarenog nivoa integracije, kao i za motivaciju za daljom integracijom u budućnosti.**
- Relativno male zemlje mogu, u izvesnim slučajevima, biti podstaknute da integrišu svoje valute **kako bi izbegle novčanu dominaciju velikih zemalja.** Zajednički novac može da prevaziđe nedostatak (osetljivost na eksterne šokove) zasebnih valuta

MONETARNI SISTEM I MONETARNA UNIJA

Monetarni sistem koji postoji između država treba razlikovati od monetarne unije.

Države u *monetarnom sistemu* povezuju svoje valute koje funkcioniraju kao jedinstvena jedinica u odnosu na valute trećih država.

Monetarna unija među državama postoji ako se koristi ili jedinstven novac ili neopozivo utvrđivanje deviznih kurseva zemalja koje učestvuju u EMU zajedno sa slobodnom mobilnošću dobara i faktora.

Za postojanje jedne ekonomske i monetarne unije potrebni su sledeći elementi:

- centralizacija monetarne politike,
- jedinstvena centralna banka ili sistem centralnih banaka koje kontrolišu sprovođenje politika stabilizacije,
- konvertibilnost (barem unutrašnja) valuta zemalja koje učestvuju u uniji,
- jedinstven nastup na međunarodnim finansijskim tržištima,
- integracija tržišta kapitala,
- identične stope inflacije,
- harmonizacija fiskalnih sistema,
- zamena platnih debalansa sa regionalnim debalansima,
- slični nivoi ekonomskog razvoja ili bogat fond za prenose stvarnih resursa u manje razvijene regione i one pod uticajem eksternog šoka i
- neprekidno dogovaranje o ekonomskim politikama i njihovo usklađivanje među zemljama učesnicama, kao i korekcije plata na nivou unije.

MONETARNA INTEGRACIJA

Monetarna integracija u svom najvišem obliku znači da je **svaka država u okviru EMU slobodna da koristi svoju sopstvenu valutu za bilo koju vrstu plaćanja državama partnerima.**

Monetarna integracija donosi mnoštvo PREDNOSTI:

1. odsustvo problema u pogledu deviznih kurseva u okviru grupe zemalja vezanih sporazumom,
2. povećanje uticaja u monetarnim poslovima i
3. porast monetarne stabilnosti.

Što je integrisana oblast šira, to su i dobiti veći.

Osnovne DOBITI koje donosi monetarna integracija su sledeće:

Najvažnija korist koju EMU donosi učesnicima jeste **unapređivanje integracije tržišta dobara, usluga i faktora.**

Cene su transparentne i direktno uporedive. Na taj način, povećava se konkurencija i specijalizacija dobara i usluga koji učestvuju u robnoj razmeni. Isto tako, unapređuje se prostorna i industrijska lokacija resursa.

U situaciji stabilnih cena, kamatnih stopa i deviznih kurseva, **unutrašnja trgovina i tokovi investiranja nisu nestabilni, jer ne postoji rizik od promene deviznog kursa i neizvesnost.**

Transakcioni troškovi i troškovi zaštite od gubitaka u poslu značajno su smanjeni.

Postoje **dobici od dodatne trgovine.**

Investitori mogu da donose odluke sa visokim stepenom dugoročnog poverenja.

Ujednačenim monetarnim i usaglašenim fiskalnim politikama, **zemlje učesnice prave manje privrednih deformacija u sprečavanju makroekonomskih debalansa.**

Udruživanje nacionalnih rezervi stranih valuta takođe je povoljno za članice EMU.

- Prednosti EMU su veće ukoliko je **veća mobilnost faktora unutar unije, ukoliko su privrede više diversifikovane, ako je veća fleksibilnost plata, ako je veća unutrašnja trgovina i sinhronizacija privrednih ciklusa među državama članicama.**

MONETARNA EKSPANZIJA/DEZINTEGRACIJA

Pretpostavimo da postoje različite valute u EMU koje su vezane fiksnim deviznim kursem. **Ako dođe do povećanja mase bilo koje od ovih valuta, onda se konvertibilnost može održati samo intervencijom, bilo u vidu apsorbovanja te valute od strane monetarnih vlasti ili putem smanjenja tražnje (ograničenja transakcija) za ovom valutom.** Prvi metod predstavlja monetarnu ekspanziju, dok je drugi metod primer dezintegracije.

„MONETARISTI“ I „EKONOMISTI“ O EKONOMSKO-MONETARNOJ UNIJI

Postojale su dve škole mišljenja o tome kako da se sprovede ideja stvaranja EMU - 'monetaristi' i 'ekonomisti'.

Predstavnici prve škole (Belgija, Francuska i Luksemburg) zastupali su mišljenje da je za uspeh EMU od samog početka **potrebno neopozivo utvrđivanje deviznih kurseva zemalja učesnica**. Države članice biće tada primorane da usaglase svoje ekonomske politike kako bi ublažile, i na kraju, uklonile razlike u svojim privredama, što je potrebno za potpunu EMU. **Potpuna sloboda kretanja kapitala treba da se omogući tek nakon osnivanja celovite EMU**

Predstavnici škole 'ekonomista' (Nemačka i Holandija) smatrali su da su fiksni devizni kursevi za grupu država koje se nalaze na relativno različitim nivoima razvoja jedan težak zadatak. Oni su bili mišljenja da **koordinacija ekonomskih politika treba da bude primarni zadatak, jer bi to dovelo do ekonomske harmonizacije među državama učesnicama**. 'Ekonomisti' su se zalagali za **slobodno kretanje kapitala od samog početka i smatrali da se fiksni devizni kursevi mogu uvesti tek nakon ispunjenja gornjih uslova**.

Vernerov izveštaj (iz 1970. godine) ponuđen je kao plan za EMU u EU. U Izveštaju su se zahtevali fiksni devizni kursevi i slobodno kretanje kapitala. Na taj način, on je **predstavljao kompromis između pomenute dve škole.**

Ciljevi EMS bili su: (uveden je 1979. godine)

- stabilizacija deviznih kurseva kroz tešnju monetarnu kooperaciju među državama članicama,
- unapređivanje dalje integracije grupe i
- davanje doprinosa stabilizaciji međunarodnih monetarnih odnosa.

Ekonomski razlozi za EMU uključuju:

- povećanu monetarnu stabilnost,
- poboljšanu prostornu i industrijsku alokaciju resursa,
- veću konkurenciju zbog transparentnih cena,
- produbljenju integraciju,
- smanjene transportne troškove,
- pristup širim tržištima,
- koristi od ekonomije obima i robne razmene, kao i
- koristi koje donosi harmonizacija politika.

Neekonomski razlozi za EMU kao što su geografska blizina, zajednički jezik, kultura, istorija i religija doprinosili su monetarnom ujedinjavanju.

A group of four young adults are sitting around a table in a library, smiling and looking at a laptop. The background is filled with bookshelves. A blue semi-transparent graphic is overlaid on the left side of the image.

EKI

PRETHODNIK EVRA

EKI je u osnovi bio 'koktel' valuta država članica EU koje su bile zastupljene u tačno utvrđenim odnosima. Udeo svake valute u ekiju zavisio je od:

1. privrednog potencijala zemlje (ukupnog BDP),
2. njenog udela u unutrašnjoj trgovini EU i
3. potrebe za kratkoročnom monetarnom podrškom

Pored fondova za intervencije na deviznom tržištu, drugi **mehanizmi korekcije EMS** uključuju promene cena i dohotka na domaćem tržištu, kamatne stope, kontrolu kretanja kapitala, kao i povećanu kooperaciju i razmenu informacija. Kontrole unutrašnjih tokova trgovine su naravno zabranjene.

FUNKCIJE EKIJA

RAČUNOVODSTVENA
JEDINICA ZA INTERVENCIJU

SREDSTVO PORAVNANJA MEĐU
CENTRALNIM BANKAMA

DEO MEĐUNARODNIH
FINANSIJSKIH REZERVI

OSNOVA ZA IZRAČUNAVANJE
INDIKATORA DIVERGENCIJE

JEDINICA ZALIHE VREDNOSTI

JEDINICA ZA FINANSISJKE
TRANSAKCIJE I STATISTIKU
ADMINISTRACIJE EU

**ZAJEDNIČKA
CENTRALNA BANKA**

Glavni argument u korist zajedničke centralne banke jeste da se na taj način smanjuju neizvesnosti i sukobi oko i između nacionalnih monetarnih politika. Zajednička centralna banka obezbeđuje forum gde se mogu predstaviti nacionalna gledišta i rešavati problemi.

Prema Ugovoru iz Maastrichta **model Centralne banke EU je postao model nemačke Bundesbanke**, koja je bila nezavisna od vlade u sprovođenju monetarne politike i verovatno, stoga, sasvim uspešna. Bundesbanka je obezbeđivala stabilne cene, visoku zaposlenost, uravnoteženu spoljnu trgovinu, kao i stalan i logičan privredni rast.

Prema Ugovoru iz Mاستrihta, EMU treba da se ostvari u tri faze.

1. došlo je do jačanja koordinacije ekonomskih i monetarnih politika država članica.
2. osnivanjem Evropskog monetarnog instituta u Frankfurtu, u okruženju fluktuirajućeg deviznog kursa. Evropski monetarni institut trebao je da usaglasi monetarne politike članica EU i pripremi uslove za završnu fazu. Potrebno je bilo da centralne banke država članica postanu samostalne pre kraja druge faze
3. Evropski monetarni institut transformiše u samostalnu Evropsku centralnu banku (u nastavku teksta: ECB). Postojao bi, zapravo, Evropski sistem centralnih banaka, koji bi bio sastavljen od ECB i centralnih banaka država članica

Prema Ugovoru iz Rima (član 105 promenjen Ugovorom iz Mاستrihta) ECB mora da:

1. zadrži stabilnost cena,
2. definiše i primeni monetarnu politiku,
3. izvršava devizne poslove,
4. zadrži i kontroliše zvanične devizne rezerve država članica i
5. unapredi nesmetan rad sistema plaćanja .

Cilj ECB jeste da se zadrži godišnja stopa inflacije u srednjoročnom periodu najviše na 2 posto.

- Godine 1998, doneta je odluka da Austrija, Belgija, Finska, Francuska, Nemačka, Irska, Italija, Luksemburg, Holandija, Portugal i Španija zadovoljavaju kriterijume iz Mastrihta za EMU.
- Čak i ako su neke države poput Belgije i Italije (kasnije i Grčke) imale prekomeran javni dug, ocenjeno je da su učinile napredak u toj oblasti u pravcu ispunjavanja ovog kriterijuma. Grčka je ubrzo potom ispunila iste uslove i priključila se Evrozoni 2001. godine. Britanija, Danska i Švedska odlučile su da ne uzmu učešće u EMU.

PAKT STABILNOSTI I RASTA IZ 1997. GODINE I DELOVANJE EVROPSKE KOMISIJE

- Cilj *Pakta stabilnosti i rasta* (1997) jeste da vrši nadzor EMU pomoću održive budžetske politike.
- Kada se budžet zemlje nalazi u zoni deficita koju pokriva Pakt stabilnosti i rasta, Evropska komisija preduzima tri vrste intervencija:
 1. Ako se deficit zemlje kreće ka granici od 3 posto, Komisija može samo registrovati problem.
 2. Ako se deficit približava granici od 3 posto, Komisija može da upozori vladu te države.
 3. Ako se pređe granica od 3 posto, može da počne komplikovana procedura kažnjavanja.

Evropska komisija izdala je prvo upozorenje jednoj zemlji Evrozone 30. januara 2003.

Bila je to Nemačka, tj. zemlja sa najvećom privredom u Evropi i da ironija bude veća, upravo ona zemlja koja je insistirala na osnivanju Pakta. Kasnije, Komisija je upozorila Francusku, Italiju i Portugal

PLANIRANI PROGRAM UVOĐENJA EVRA

Zvanično najavljen i planiran **program za uvođenje evra kao nove nad-valute** odvijao se prema očekivanom rasporedu:

- *Februar 1996*: početak konkursa za izgled novčanice
- *Decembar 1996*: izbor najboljeg rešenja za dizajn nove valute
- *Sredina 1998*: početak štampanja
- *Januar 1999*: planirani početak EMU (treća faza); konverzija ekija za (stvarnu valutu) evro na bazi jedan za jedan; neopozivo utvrđivanje deviznog kursa valuta u EMU
- *Sredina 2001*: dostavljanje valute u centralne banke EMU
- *Januar 2002*: novčanice i kovani novac evra (realna valuta) ulaze u opticaj *zajedno sa* nacionalnim valutama koje više neće biti zakonito sredstvo plaćanja šest meseci nakon uvođenja evra
- *Jul 2002*: evro je jedino zakonito sredstvo plaćanja u državama EMU

THANK YOU

Name

INEES TEACHING TEAM

Phone

+381 21 485 4004

Email

inees.project@gmail.com

Website

<http://inees.vps.ns.ac.rs/>